

Et Folkebibliotek

	
<p>Biblioteket i havehuset bag Danmarksgade 70 på åbningsdagen i 1912. På billedet ses blandt andre lærer A.J. Mailand, E.W. Dyhr, Albert Winther, lærer Lauritzen der også var bibliotekar, skoleinspektør H.A. Hald der var en af stifterne af biblioteket og en søn af en viktualiehandler der Peyrath</p>	<p>Indgangen til Biblioteket var på Kallsvej. En trøstesløs sidegade til Danmarksgade, hvor lyssky forretninger kunne foregå næsten uden politiets indblanding.</p>

I 100 år har byens bibliotek udlånt bøger til glæde for ældre og inspiration for de unge. Hvis viden er magt og bøger er våben, er biblioteket det arsenal, som skal ruste os til fremtiden. Det er dog langt fra, at biblioteket altid er blevet behandlet med den respekt, fra byens rådgivende forsamling, som det har fortjent.

Alle bibliotekers moder var biblioteket i Alexandria, som i år 280 før Kristus samlede al den kendte viden i verden. Det var Helenernes arv til eftertiden, som gennem araberne overleverede oldtidens viden til den kristne verden, som vi er en del af, om vi så vil være det eller ej.

Biblioteket og ikke mindst dets brand, som ifølge Plutarch skete i år 47 før Kristus, har givet næring til mange myter. Læs blot den Italienske historieprofessor Umberto Eco's roman "Rosens Navn".

I Frederikshavn havde der været bibliotek, før Folkebiblioteket slog dørene op første gang i 1912, idet forskellige kilder fortæller, at der har været et lejebibliotek og at arbejderbevægelsen med Socialdemokratiet i spidsen indrettede sit eget bibliotek i 1898. Bevægelsen havde dog to år tidligere indrettet en læsestue på Demokraten, hvor de socialistiske aviser som "Nordjyllands Arbejderblad" eller det socialdemokratiske tidsskrift "Ravnen" kunne læses.

Men det var lærdom, der fik gang i et egentligt Folkebibliotek. Det kan man tydeligt se af initiativtagerne, hvis første formand var skoleinspektør Hald, og den første bibliotekar var lærer Lauritzen. Bogbestanden dengang var på 1200 bøger, hvoraf en tredjedel var faglitteratur.

Det var dog ikke gratis at tilegne sig viden, to kroner kostede et medlemskab for en enlig, mens en hel familie kunne forsyne sig med viden fra reolerne for 3 kroner om året. Hvis der ikke var råd til de store udskjelser, kunne der også købes månedskort for 25 øre.

Biblioteket blev indrettet i havehuset til Hr. Dyhrs nye ejendom, hvilket i dag er baghuset til Danmarksgade 70, som efter en vandskade åbnede efter en tiltrængt renovering den første marts 1912, hvor en kreds af byens fruer havde syet nye gardiner til biblioteket.

Biblioteket havde åbent hver dag fra halv otte til halv elleve og igen om søndagen fra 16 til 18. Der var dog kun udlån de første halvanden time, hvorefter lånerne måtte nøjes med at læse i bibliotekets bogbestand på stedet.

Flere af de opslagsbøger som biblioteket havde anskaffet, er den dag i dag, stadig i høj kurs. Blandt andet Salmonsens Konversationsleksikon, Troels Lund "Dagligt liv i Norden". Også Hof- og

Statskalenderen, samt Statistisk Årbog var dengang, som nu, at finde på biblioteket.

I 1926 opførte Frederikshavn og Omegns Sparekasse en ny bygning i Danmarksgade 48 og den gamle Sparekassebygning, Danmarksgade 12, synes perfekt for et nyt bibliotek. Bygningen var opført i 1895 til Sparekassen og den var tegnet af kæmner Jens Nielsen. Han er en mand, der ud over at være byens øverste embedsmand, også satte store bygningsmæssige aftryk i Frederikshavn. Byrådet købte bygningen og flyttede biblioteket ind i stueetagen, mens den residerende kapellan ved Frederikshavn sogn August Faber flyttede ind i lejligheden på første sal. Bygningen, der tydeligt har Florentinske træk, er bygget i den stil som kaldes historisisme, en stil som er gennemført til mindste detalje både udvendigt og indvendigt.

I 1936 var pastor Faber flyttet fra Frederikshavn og lejligheden på første sal stod tom. Biblioteket havde længe manglet plads, ikke mindst til et egentligt børnebibliotek. Derfor fik skoleinspektør Hald, der stadig var formand for biblioteket, den gode ide at spørge bank og sparekasse om hjælp til en ombygning og nyindretning af det smukke hus. Det var dog ikke en voldsom synlig ombygning. De gamle kakkelovne blev udskiftet med centralvarme og lejligheden på første sal blev ombygget til børnelæsestue. Den blev holdt i en festlig rød og sort farve og med grønne linoleumsborde og smukke gardiner, et rum som rigtigt vil kunne fange børnenes farvesans, som der stod i Avisen.

Udlånet var steget gennem årene fra 21.000 bind før flytningen til Danmarksgade 12 til 27.000 bind i de nye bygninger. Med ansættelsen af en assistent i 1931 kom udlånet helt op på 37.000 bind og med nyindretningen kom man op på 50.000 bind. Det var nødvendigt at ansætte endnu en assistent. Biblioteket havde 4.500 kroner om året til at købe nye bøger for og som i dag blev der også dengang sorteret bøger ud. De blev foræret til byens fiskekuttere, svendehjemmet og byens sømandshjem.

Der blev råbt hurra for det nyindrettede bibliotek, men også dryppet et par dråber malurt i bægeret, idet skoleinspektøren synes, at Flade-Gærum sognekommune godt kunne have ydet et tilskud på 10 procent, som svarede til udlånsandelen til denne kommunes borgere. Talerne kom vidt omkring og havde hentydninger til Sovjetstatens censur og den konservative godsekspeditør Asmussen tog forsigtigt hul på en dansk censur, idet han ikke nærrede tvivl om, at man ville være nænsomme med, hvad man gav børnene at læse.

Den konservative borgmester Alster var glad for udvidelsen og mente, at den kunne holde i mange år, mens det socialdemokratiske byrådsmedlem redaktør Anton Nielsen håbede, at biblioteket snart ville ønske sig nye udvidelser. Han så gerne at biblioteket fik bygget en foredragssal, sådan at biblioteket kunne blive et kulturcentrum af rang.

Den 9. april 1940 besatte det nazistiske Tyskland Danmark og besættelsesmagten inddrog skoler og byggede barakker over hele byen, som blev gjort til en tysk fæstning. Retsreformen i 1919 adskilte den dømmende, rådgivende og udøvende magt, men også på det kommunalpolitiske område var der ændringer, hvor byfogeden, der både havde været dommer og borgmester, fik to separate administrationer. Det betød at det gamle råd, ting og arresthus, hvor både den kommunale administration og kommunalbestyrelsen hidtil havde haft til huse blev for lille, så kommunen måtte finde et andet sted til byens voksende administration. Det blev blandt andet i kommandantboligen på det gamle fæstningsterræn. Bygningen her lå dog midt inde i den tyske besættelsesadministration, som knopskød til både kommuneskole og teknisk skole. Den første april 1945 inddrog besættelsesmagten imidlertid også den gamle kommandantbolig, blandt andet for at benytte byrådsalen til de mange krigsretssager der opstod efter arrestationen af det danske politi i september 1944.

Den kommunale udflytning fik stor betydning for byens bibliotek. Idet borgmesterkontoret overtog den gamle sparekassebygning, og biblioteket måtte tvangsflyttes til KFUM's bygning i Danmarksgade 11. Her levede biblioteket i kasser indtil tyskerne havde forladt kælderens under Ørnevejens skole og biblioteket flyttede ind i disse alt for små kår og en voldsom og skarp diskussion om et nyt bibliotek begyndte. En debat som først blev begravet midlertidigt i 1963, hvor biblioteket flyttede i lejede lokaler på første og anden sal i det nybyggede Danmarksgade 75 med indgang fra Kallsvej.

Byens socialdemokratiske byrådsflertal forestillede sig et mønsterbibliotek som afløsning for folkebiblioteket, der følte sig landsforvist. Frederikshavn ville gerne være en uddannelsesby og der blev investeret i et kommunalt gymnasium og socialdemokraterne talte om et teknisk universitet samt et seminarium. Et bibliotek kunne der imidlertid ikke blive til. Byrådsflertallet forsøgte at aktivere kulturens førstemand, den socialdemokratiske fiskeriminister, der oven i købet var valgt i Frederikshavnkredsen, Christian Christiansen. Det var ham der havde fået kulturen på dagsordenen i det gamle arbejderparti og havde opbygget partiets kulturpolitik. End ikke han kunne formilde boligministeren til at tillade byggeriet af et nyt bibliotek i Frederikshavn. Christian Christiansen havde ellers fået banket en havneudvidelse igennem. Eller måske var det netop derfor han ikke kunne komme igennem med endnu et ønske til byen, som også skulle være hjemhavn for NATO's forsvarsflåde.

Biblioteksbygningerne som biblioteksformanden togfører I.A. Jensen skitserede sammen med kongelig bygningsinspektør, arkitekt Leopold Teschl, forblev luftkasteller. Både løsningen på Kragholmsgade, hvor posthuset ligger i dag og hjørnet af Ingeborgvej og Rimmensgade blev aldrig til noget. Først den 20. november 1953 gav boligministeriet sin tilladelse til at byen måtte opføre et bibliotek. Men nu ville byrådets flertal, der i mellemtiden var skiftet til den konservative borgmester Westy Becket ikke bevillige pengene til et nyt bibliotek.

Biblioteksudviklingen gik mere og mere i stå, antallet af bind på biblioteket stagnerede. Der var simpelthen ikke plads til at købe de mange nye bøger, som kom med forandringen af Danmark fra et landbrugsland til et højtudviklet industrisamfund. En avisoverskrift fra 50 års jubilæet i 1962 fortæller alt "Bedre forhold i starten end ved 50 års jubilæet".

Endelig, i 1963, efter næsten 20 års forvisning til det lille kælderlokale på Ørnevejens skole, opførte forsikringselskabet Kongelig Brand en stor ny bygning på hjørnet af Kallsvej og Danmarksgade, hvori der i de store lokaler på både første og anden sal blev indrettet til bibliotek. Centralt beliggende, men ikke noget kulturmekka eller mønsterbibliotek. Dertil var forholdene stadig for små og biblioteket kommet alt for langt bagud i forhold til andre biblioteker. Indtil 1963 var biblioteket foreningsejet og først med indflytningen i de nye lokaler blev biblioteket en kommunal institution. Oven i købet som den sidste af landets store købstadskommuner.

På Bibliotekets første sal residerede frøken Ebba Kongsbak og på anden sal, børnebiblioteket residerede frøken Ulla Bontien. Ebba Kongsbak var overbibliotekar og en institution i institutionen. Hun havde været med siden 1936 og var den første uddannede bibliotekar, som blev ansat. De styrede hvert deres ressortområde med kærlig nidkærhed overfor deres kunder og de bøger de var sat til at forvalte. Ulla Bontien kendte hver eneste af de faste små kunder, hvilke interesser de havde, hvilke bøger de havde læst, hvilke nye bøger hun synes de skulle læse, og hun kunne sælge varen. Når hun til sidst gav fortabt overfor de mest læsevrige, blev de taget med ned ad trappen til voksenbiblioteket, hvor de blev udstyret med et blått voksenlånerkort, med påskriften begrænset lånemulighed. Det var faglitteraturen, der blev givet los for, endelig ikke skønlitteraturen. Her stod der mange ting i bøgerne, som det var forbudt for børn at læse. Selv børnebøgerne var censureret, og gud nåde og trøste den formastelige, som kom til at spørge efter PUK bøger eller Tykke Niels, det var seriebøger og sådanne forefandtes ikke på et ordentligt bibliotek

Der var noget farligt indeni, selv i børnebøgerne kunne der stå noget, som de voksne gerne ville censurere. Katamaranen, for eksempel, blev forbudt på flere biblioteker, og var genstand for en enorm debat, også i Frederikshavn, her måske mest fordi forfatteren, Bent Haller, var født i Bangsbostrand. Professor K.E. Løgstrup mente, at Bent Haller forsøgte at hverve børnesoldater i klassekampen. Bent Haller forsøgte dog kun at beskrive det trøstesløse samfund, som fik unge mennesker i byen til at købe og sælge hash på trappen foran biblioteket på Kallsvej.

I 1968 udskrev Frederikshavn Kommune en nordisk arkitektkonkurrence om en udvidelse af bycentret i Frederikshavn. Her var én af betingelserne, at tegningerne skulle indbefatte et rådhus, et kollektivhus, børneparkering, eventuelt en børnehave og en vuggestue. Desuden et medborgerhus eller kulturhus med teatersal, mødelokaler, ungdomscenter, fritidshjem, bibliotek samt eventuelt et kunstmuseum. Bycentret, der her var tale om, var naturligvis det gamle banegårdsterræn, der engang i fremtiden ville blive ledigt.

I 1971 bad byrådet, kgl. bygningsinspektør Leopold Teschl og arkitekterne Esben Madsen og Jørgen Andersen, om at udarbejde et projekt til en administrationsbygning på kommunens areal umiddelbart vest for banegårdsterrænet. Seks år senere - den 30. november 1977 - flyttede de første ansatte ind i det nye byggeri.

I underetagen flyttede børnebiblioteket, kantinen, levnedsmiddel- og miljøkontrollen ind sammen med rådhusinspektøren. I stuen blev der indrettet information, byrådssal og bibliotek. Desuden fik social- og sundhedsforvaltningen og den økonomiske forvaltning sin plads her. På første sal var det skattevæsenet og folkeregistret, erhvervssekretariatet samt borgmesterkontoret og byrådssekretariatet. Øverst blev skoleforvaltningen, skolepsykologisk rådgivning og teknisk forvaltning placeret.

Der var fra starten ikke plads til alle i det nye hus, og mange kom til at leve en nomadetilværelse. Det var som om, at bare der blev flyttet rundt, så kunne der skabes mere plads. Biblioteket flyttede ud først, sammen med skole- og kulturforvaltningen, og Frederikshavn fik for første gang sit eget bibliotek med sin helt egen indretning, men heller ikke her voksede træerne ind i himlen så efter få år måtte biblioteket dele pladsen med andre forvaltninger.

Der var lagt op til det helt store i forbindelse med bibliotekets 75 års jubilæum i 1987. Der var tale om byggeri af både et nyt bibliotek og en ny svømmehal nord for rådhuset, men Poul Schlüters kartoffelkur kom i vejen, og der måtte skræbes i budgetterne, selvom Egon Pedersen havde bebudet ”Ingen smalle steder i Frederikshavns nye kulturborg” og at ”der bliver god plads til bøgerne og også til både rolige og urolige hjørner i Frederikshavns nye hovedbibliotek”.

Det lykkedes at skaffe fine rammer, som dog hurtigt blev indskrænket. Kommunens administration blev ved med at vokse og skive efter skive, som en salamipølse måtte biblioteket afgive det ene rolige eller urolige hjørne efter det andet.

Men på trods af sparerunder og mange forskelligt rettede krav til et bibliotek lykkes det stadig at navigere i et minefyldt farvand, hvor ikke alle har forstået, at et bibliotek er et sted, hvor der sker meget andet end at længe bøger over disken.